

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВСП "БОБРИНЕЦЬКИЙ АГРАРНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІМ. В. ПОРИКА
БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НАУ"

**ВИХОВНИЙ ЗАХІД ДО ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
МАРКА ЛУКИЧА КРОПИВНИЦЬКОГО
(8 травня 1840 — 21 квітня 1910)
КОРИФЕЙ МАРКО**

Підготували: Іванченко Л.Б. – завідувач бібліотеки
Хрипко В.О. - бібліотекар

*Батько українського театру
Театр — то є дзеркало народного
життя, в якому народ бачить
себе і пізнає.*

— Марко Кропивницький

Тип заходу:	Літературно-виховний захід
Цільова аудиторія:	Студенти 1–3 курсів коледжу
Тривалість:	40 хвилин
Кількість учасників:	30 осіб (глядачі) + 8–12 виконавців
Місце проведення:	Бібліотека
Рекомендована дата:	8 травня або найближчий навчальний день
Девіз заходу:	«Якщо є театр — є народ. Якщо є народ — є Україна.»

I. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАХОДУ

Мета заходу:

Поглибити знання студентів про життєвий і творчий шлях видатного українського драматурга, режисера, актора і композитора Марка Лукича Кропивницького; формувати повагу до театрального мистецтва як важливої форми збереження національної культури; виховувати любов до рідної мови, драматургії та народних традицій.

Виховні завдання:

- ознайомити студентів із біографією та творчим доробком Марка Кропивницького;
- розкрити роль М. Кропивницького у становленні та розвитку українського професійного театру;
  - формувати інтерес до театрального мистецтва, драматургії та акторської майстерності;
  - розвивати навички виразного читання, сценічного мовлення та творчої інтерпретації тексту;
  - виховувати патріотизм через призму культурно-мистецької спадщини українського народу;
  - сприяти розвитку творчих здібностей студентів через участь у міні-виставах та читаннях.

II. СТОРІНКИ ВЕЛИКОГО ЖИТТЯ — БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Марко Лукич Кропивницький народився 8 травня 1840 року в селі Бежбайраки Херсонської губернії (нині Кіровоградська область). Виходець із козацько-старшинського роду, він змалку відчув покликання до сцени: грав у аматорських виставах, захоплювався народними піснями й обрядами.

Театральну кар'єру розпочав у 1860-х роках, виступаючи в різних трупах. Але справжнім злетом стало 1882 рік, коли царський уряд дозволив українські вистави, скасувавши частину заборон Емського указу. Саме тоді Кропивницький разом із Михайлом Старицьким заснував першу в Наддніпрянщині стаціонарну українську театральну трупу.

Кропивницький був людиною-оркестром: писав п'єси, ставив вистави, грав ролі, складав музику, готував акторів. Він відкрив для сцени Марію Заньковецьку, Панаса Саксаганського, Івана Карпенка-Карого — тих, кого пізніше назвуть «корифеями українського театру».

«Він не просто створив театр. Він створив народ, який дивиться на себе у дзеркало вистави.» — Іван Франко — про Кропивницького

Упродовж свого творчого життя Марко Кропивницький написав понад 40 драматичних творів, поставив сотні вистав, зіграв тисячі ролей. Його п'єси «Дай серцю волю, заведе в неволю», «Глитай, або ж Павук», «Мартин Боруля», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть» — класика, що не старіє.

Помер Марко Лукич 21 квітня 1910 року в Харкові. Але його справа живе: кожного разу, коли на сцені лунає українське слово — це частина його спадщини.

III. ХРОНОЛОГІЯ ТВОРЧОГО ШЛЯХУ

Рік	Подія
1840	Народився 8 травня в с. Бежбайраки Херсонської губернії
1860-ті	Початок театральної діяльності — участь в аматорських і мандрівних трупах
1871	Перша власна п'єса «Дай серцю волю, заведе в неволю» — гучний успіх
1874	П'єса «Невольник» — перша постановка за мотивами Шевченка
1875	Знайомство і співпраця з М. Старицьким — початок великого партнерства
1882	Заснування першої стаціонарної українськомовної трупи разом зі Старицьким
1883	Відкриття Марії Заньковецької — «зірки» українського театру
1884	П'єса «Глитай, або ж Павук» — гостра соціальна драма
1885–1900	Гастролі трупи по всій Україні — Київ, Харків, Одеса, Полтава, Львів
1892	П'єса «Доки сонце зійде, роса очі виїсть» — трагедія народного страждання
1900	Понад 40 написаних п'єс, кілька сотень зіграних ролей
1910	Помер 21 квітня в Харкові. Похований у рідному краї

IV. ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ

- Мультимедійна презентація «Корифей Марко» з портретами, фотографіями афіш і сцен
- Портрет Марка Кропивницького (формат А1 або на екрані)
- Відеофрагменти або аудіозаписи фрагментів вистав за творами Кропивницького
- Роздруки уривків з п'єс для читання по ролях
- Реквізит для міні-вистави: хустка, очіпок, свита, кушнір-кашкет (символічно)
- Фонова музика: народні пісні, оркестрові обробки українських мелодій
- Книжкова виставка: твори Кропивницького, книги про театр, збірники п'єс корифеїв
- Програмки заходу у вигляді театральних квитків (для кожного учасника)
- Свічки / LED-свічки для фінального моменту

V. ПІДГОТОВЧА РОБОТА

За 2–3 тижні до заходу:

1. Розподілити ролі між учасниками: 2 ведучих, 4–6 читців, 2–4 учасники міні-вистави.
2. Підготувати мультимедійну презентацію та добір відеоматеріалів.
3. Роздати тексти уривків із п'єс для розучування напам'ять або для читання з аркуша.
4. Оформити книжкову виставку «Театр Кропивницького».
5. Виготовити «театральні квитки»-програмки для кожного учасника.

За 1 тиждень до заходу:

6. Провести репетицію міні-вистави та читань по ролях.
7. Оформити зал у театральному стилі: завіса, афіші, бордово-золоті кольори.
8. Перевірити техніку, підготувати реквізит і музику.
9. Підготувати вікторину та роздаткові матеріали.

VI. СЦЕНАРІЙ ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

ЧАСТИНА 1. «ЗАВІСА ПІДНІМАЄТЬСЯ» — ВІДКРИТТЯ (10 хвилин)

(Зал прикрашено у театральному стилі: бордові та золоті кольори, імітація завіси. На сцені або передньому плані — портрет Кропивницького, квіти. Звучить українська народна музика у виконанні оркестру або аудіозапис. Ведучі виходять у стилізованому одязі.)

Ведучий 1: Шановна публіко! Увага! Вистава розпочинається! Сьогодні ми запрошуємо вас на особливий театральний вечір — присвячений людині, яка подарувала Україні її перший справжній театр.

Ведучий 2: 8 травня 1840 року в маленькому селі на Херсонщині народився хлопчик, якому судилося стати титаном. Режисером, актором, драматургом,

педагогом і композитором. Марком Лукичем Кропивницьким — Батьком українського театру.

Ведучий 1: Сьогодні ми разом перегорнемо сторінки його великого життя. Почуємо голоси його персонажів. Доторкнемося до таємниць театру, який він збудував для нас — і для наших нащадків.

«Театр — то є дзеркало народного життя, в якому народ бачить себе і пізнає.» — Марко Кропивницький

(На екрані з'являється портрет Кропивницького і дати життя. Коротка пауза.)

Ведучий 2: Він прожив 69 років. Написав понад 40 п'єс. Зіграв тисячі ролей. Але головне — він вірив: поки на сцені звучить українське слово, народ живий.

ЧАСТИНА 2. «НАРОДЖЕННЯ ГЕНІЯ» — БІОГРАФІЧНА РОЗПОВІДЬ (15 хвилин)

(На екрані послідовно з'являються слайди: дитинство, юність, перші вистави, трупа. Ведучі розповідають, перемежуючи слово з музикою.)

Ведучий 1: Марко Кропивницький народився в сім'ї, де любили пісню і слово. Батько — козацького роду, мати — жінка м'яка і музична. Змалку хлопець захоплювався театром, який бачив лише у народних гуляннях і вертепах.

Ведучий 2: Освіту здобував важко — в умовах, коли все українське переслідувалося. Але ні Валуєвський циркуляр 1863 року, ні Емський указ 1876-го не змогли заглушити в ньому того вогню, що горів від народження.

Ведучий 1: У 1871 році з'являється перша власна п'єса — «Дай серцю волю, заведе в неволю». Вистава мала приголомшливий успіх. Народ впізнав у ній себе: своє горе, свій сміх, свою долю.

«Я хотів, щоб мій театр плакав і сміявся разом з народом, а не над народом.» — Марко Кропивницький

Ведучий 2: 1882 рік — переломний. Уряд дозволяє українські вистави. Кропивницький та Старицький засновують першу стаціонарну трупу. На сцену виходять нові імена — Заньковецька, Саксаганський, Карпенко-Карий. Народжується ціла плеяда — корифеї українського театру!

Корифеї українського театру — соратники Кропивницького:

Ім'я	Роль у театрі	Значення
Марія Заньковецька	Актриса, «зірка» трупи	«Українська Сара Бернар», найвидатніша актриса
Панас Саксаганський	Актор, режисер	Уособлення народного характеру на сцені
Іван Карпенко-Карий	Драматург, актор	Автор «Хазяїна», «Ста тисяч», «Мартина Борулі»

Михайло Старицький	Драматург, режисер	Співзасновник трупи, автор «За двома зайцями»
Микола Садовський	Актор, режисер	Засновник першого стаціонарного театру в Києві

ЧАСТИНА 3. «ЖИВЕ СЛОВО» — ЧИТАННЯ ПО РОЛЯХ (20 хвилин)

(Учасники виходять до мікрофона і читають уривки з п'єс. Перед кожним читанням ведучий коротко представляє твір.)

Ведучий 1: Найкраще пізнати митця — це почути його твори. Зараз наші учасники подарують вам живе слово Марка Кропивницького — тим самим голосом, яким він сам говорив до народу.

Уривок 1. «Дай серцю волю, заведе в неволю»

(Ведучий коротко представляє п'єсу. Двоє учасників читають сцену між Харком і Одаркою — сцена кохання і нерозуміння.)

Короткий зміст для ведучого: Харко — козак, закоханий в Одарку. Та кохає іншого, але батьки проти. Кропивницький показує трагедію вільного серця в несвободі обставин — лірична і болісна водночас.

Уривок 2. «Глитай, або ж Павук»

(Ведучий представляє п'єсу. Один учасник читає монолог Павука — сцена викриття жадібності й лицемірства.)

Короткий зміст для ведучого: Павук — багатий куркуль, що тягне з бідних усе до останнього. Кропивницький зображує соціальну несправедливість без прикрас — і вимагає відповіді: коли ж закінчиться ця павутина?

Уривок 3. «Доки сонце зійде, роса очі виїсть»

(Ведучий представляє. Один учасник читає монолог головного героя — про долю, безвихідь і надію.)

Короткий зміст для ведучого: Назва — народне прислів'я, що стало назвою трагедії. Людина чекає справедливості — а роки минають. Один із найпронизливіших творів Кропивницького про терпіння і його межі.

Ведучий 2: Після кожного уривку — хвилинка роздуму. Ведучий запитує глядачів: що ви відчули? Чи впізнали щось знайоме? Чи змінилося б щось, якби ці слова звучали сьогодні?

ЧАСТИНА 4. «ЗА ЛАШТУНКАМИ» — ТЕАТРАЛЬНА ВІКТОРИНА (15 хвилин)

(Глядачів ділять на 3–4 групи. Кожна група отримує назву — за ім'ям персонажа або п'єси Кропивницького.)

Ведучий 1: А зараз перевіримо, чи уважно ви нас слухали! Вікторина «За лаштунками» — хто знає театр Кропивницького краще за всіх?

Запитання вікторини:

№	Запитання	Відповідь	Бали
1	Коли і де народився Марко Кропивницький?	8 травня 1840, с. Бежбайраки	1
2	Як називається перша п'єса Кропивницького?	«Дай серцю волю, заведе в неволю»	1
3	Яке прізвисько дала йому театральна критика?	«Батько українського театру»	1
4	Як звали «зірку», яку відкрив Кропивницький?	Марія Заньковецька	2
5	Скільки п'єс написав Кропивницький за своє життя?	Понад 40	2
6	Який царський указ 1876 р. обмежував українські вистави?	Емський указ	2
7	Назвіть п'єсу про куркуля-«павука».	«Глитай, або ж Павук»	1
8	Хто разом із Кропивницьким заснував першу трупу?	Михайло Старицький	2
9	Хто такі «корифеї» — поясніть термін.	Провідні майстри, засновники укр. театру	3
10	Що означає народне прислів'я — назва п'єси Кропивницького «Доки сонце зійде...»?	...роса очі вийсть — марне чекати кращого	3

ЧАСТИНА 5. «СЕРЦЕ НА ДОЛОНІ» — МІНІ-ВИСТАВА (15 хвилин)

(Заздалегідь підготовлені учасники (4–6 осіб) розігрують коротку сцену. Рекомендована — фінальна сцена «Дай серцю волю» або будь-який ліричний діалог з п'єси Кропивницького.)

Ведучий 2: Тепер — найважливіше. Театр живе лише тоді, коли у нього є актори. Наші друзі сьогодні наважилися вийти на сцену — так само, як колись виходили корифеї. Зустрічайте нашу міні-виставу!

Рекомендовані сцени для постановки:

- Сцена зустрічі закоханих з п'єси «Дай серцю волю» — лірика, кохання, непорозуміння (3–4 хвилини)
  - Сцена суперечки між Павуком і бідним селянином із «Глитая» — соціальний конфлікт (3–4 хвилини)
  - Ліричний монолог матері з будь-якої п'єси Кропивницького (2–3 хвилини)
  - Сцена ярмарку з народними піснями — весела, жвава, у дусі народного театру (5 хвилин)
- (Після вистави — аплодисменти. Ведучий дякує виконавцям і запитує глядачів: що вас найбільше вразило?)

ЧАСТИНА 6. «МОНОЛОГ ДО МАРКА» — ТВОРЧА ХВИЛИНКА (10 хвилин)

(Студенти отримують аркуші. 4–5 хвилин на написання. Охочі зачитують вголос.)

Ведучий 1: У нас є хвилина тиші — але не порожньої. Уявіть, що ви можете написати листа Маркові Кропивницькому. Що б ви йому сказали? За що подякували? Про що запитали? Або — просто скажіть у кількох словах: що для вас означає театр?

Ведучий 2: Пишіть щиро. Він заслуговує на щирість — людина, яка все своє життя жила щиро: любив щиро, творив щиро, боровся щиро.

(Тиха музика. Студенти пишуть. Потім — добровільне читання вголос 4–6 учасників.)

Ведучий 1: Дякуємо всім, хто відгукнувся серцем. Бачите — театр Кропивницького живий, бо ви відчуваєте його навіть зараз, через понад сто років після його смерті.

ЧАСТИНА 7. «ЗАВІСА ЗАКРИВАЄТЬСЯ» — УРОЧИСТЕ ЗАВЕРШЕННЯ (5 хвилин)

(На екрані — остання світлина або портрет Кропивницького. Тиха музика. Ведучі виходять для фінального слова.)

Ведучий 2: Марко Кропивницький прожив життя, яке саме по собі було виставою — яскравою, напруженою, з тріумфами і гіркими поразками. Але завіса не впала — вона лише підіймається знову кожного разу, коли хтось відкриває його п'єсу.

Ведучий 1: Він казав: «Театр — це не розвага. Театр — це душа народу». І поки ми пам'ятаємо Кропивницького, поки грають його п'єси, поки студенти читають його слова — душа України жива.

Ведучий 2: З днем народження, Маестро! Слава вам — і всім, хто несе вогонь українського театру далі!

(Усі учасники заходу разом аплодують. Запалюються свічки. Тиша. Потім — урочиста народна мелодія.)

«Хай живе українське слово на сцені — вічно, як сам народ!» — Марко Кропивницький

(Запрошення до огляду книжкової виставки та спільне фото.)

VII. ОСНОВНІ ТВОРИ МАРКА КРОПИВНИЦЬКОГО

Назва твору	Рік	Жанр / характеристика
«Дай серцю волю, заведе в неволю»	1871	Соціально-побутова драма, лірична і трагічна
«Невольник»	1872	Історична драма за мотивами Шевченка
«Глитай, або ж Павук»	1882	Соціальна драма, викриття куркульства
«Доки сонце зійде, роса очі виїсть»	1882	Трагедія про терпіння і безвихідь
«Зайдиголова»	1883	Комедія народного побуту
«Пошились у дурні»	1883	Комедія-фарс, гострий соціальний сатира
«Олеся»	1891	Лірична драма про жіночу долю
«Чумаки»	1897	Народна драма, побут і традиції
«Скрутна доба»	1906	Соціальна п'єса доби революції 1905 р.
«По ревізії»	1883	Комедія, викриття чиновництва

«Поки є театр — є народ. Поки є народ — є Україна.»

—Марко Лукич Кропивницький
8 травня 1840 — 21 квітня 1910